

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Tulevaisuusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045 (VNS 7/2025 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten tulevaisuusvaliokunnalle. Määräaika: 1.3.2026.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Jaana Tapanainen-Thiess, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Elina Nikkola, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusprofessori Pasi Rikkinen, Luonnonvarakeskus
- elinvoimajohtaja Leena Kristeri, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- oikeudellinen neuvonantaja Raija-Leena Ojanen, WWF Suomi
- kestävien ruokajärjestelmien professori Hanna Tuomisto, Helsingin yliopisto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Luontopaneeli
- Metsäbiotalouden tiedepaneeli
- Suomen ilmastopaneeli
- Ruokavirasto
- Huoltovarmuuskeskus
- Suomen ympäristökeskus
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Metsäteollisuus ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Yara Suomi Oy

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan taustaa

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle vaalikausittain kaksiosaisen tulevaisuusselonteon, jonka tarkoituksena on tunnistaa päätöksenteon kannalta tärkeitä ja tulevaisuudessa erityistä huomiota vaativia asioita. Tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan skenaariotyössä on luotu 360 asteen kokonaiskuva Suomen tulevaisuuteen vaikuttavista muutosvoimista ja käsitelty tulevaisuuden kehityskuluihin liittyvää epävarmuutta. Skenaariot kokoavat yhteen epävarmuustekijöiden vaihtoehtoisia kehityskuluja ja kuvaavat niiden keskinäisiä vuorovaikutuksia sekä muodostavat näin systeemisiä kokonaiskuvia tulevaisuudesta vuonna 2045. Tulevaisuusselonteon toinen osa keskittyy hallituksen valitsemaan kärkiteemaan, ja se annetaan eduskunnalle myöhemmin kevästistuntokaudella 2026.

Marraskuussa 2024 julkaistussa strategisessa toimintaympäristöanalyysissä on tunnistettu 26 Suomen tulevaisuuteen vaikuttavaa geopoliittista, taloudellista, yhteiskunnallista, teknologista, ympäristöllistä ja lainsäädännöllistä muutostekijää. Muutostekijät on jäsennelty niiden keskeisten näkökohtien, alueellisten ominaispiirteiden sekä vaikutusten kautta. Skenaariotyön rungon muodostaa kaikkien epävarmuustekijöiden vaihtoehtoisista kehityskuluista muodostuva niin kutsuttu tulevaisuustaulukko. Näin muodostetut neljä skenaariota ovat Yhteistyön maailma 2045, Teknojättien maailma 2045, Blokkien maailma 2045 ja Murtuva maailma 2045. Tulevaisuusselonteon luvussa 8 on lisäksi tunnistettu skenaarioista riippumattomia, päätöksenteon kannalta tärkeitä ja erityistä huomiota vaativia toimia, joita tulee edistää joka tapauksessa tässä hetkessä Suomen tulevaisuusvalmiuden kehittämiseksi. Nämä toimet on jaoteltu geopoliittisiin, taloudellisiin, teknologisiin, yhteiskunnallisiin, ympäristöllisiin ja lainsäädännöllisiin kategorioihin, ja ne luovat pohjaa hallituksen selonteon pohjalta tekemille huomioille. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää selonteon rakennetta sekä siinä kuvattuja skenaarioita ja erityistä huomiota vaativia toimia selkeinä ja informatiivisina.

Tulevaisuusselonteon liitteenä 1 on tiivistelmä toimintaympäristöanalyysissä arvioituista muutoksista ja niiden vaikutuksista Suomeen ja liitteenä 2 epävarmuustekijöille luodut vaihtoehtoiset kehityskulut vuoteen 2045. Liitteessä 3 on puolestaan listattu niin sanottuja viljejä kortteja eli yllättäviä tapahtumia tai kehityskuluja, jotka täydentävät skenaariotarkastelua. Maa- ja metsätalousvaliokunnan toimialan kannalta mielenkiintoisia ympäristöllisiä viljejä kortteja ovat erityisesti globaali ruokakriisi ja maailmanlaajuisen elintarviketuotannon dramaattinen romahdus sekä lisäksi muun muassa niin sanotut superälykkäät eläimet eli eläinten älykkyyden parantaminen aivosirujen ja bioteknologisten menetelmien avulla. Viljejä kortteja on tarkasteltu lyhyesti myös selonteon luvussa 6, mutta tämä tarkastelu jää valitettavan irralliseksi eikä viljejä kortteja ole hyödynnetty skenaarioiden tarkastelun yhteydessä. Tulevaisuusvalmiuden kehittämisen kannalta on tärkeää varautua muuttuvaan toimintaympäristöön siten, että myös villit kortit ovat toimintavaihtoehtoja arvioitaessa mukana tarkastelussa.

Maatalouden ja ruoantuotannon turvaaminen muuttuvassa ympäristössä

Selonteossa ja siinä kuvatuissa hallituksen huomioissa korostuu huoltovarmuuden merkitys epävakaaassa turvallisuusympäristössä. Maa- ja metsätalousvaliokunnan toimialalla keskeisiä

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp

kysymyksiä ovat kotimaisen ruoan, veden ja uusiutuvien luonnonvarojen saatavuuden varmistaminen sekä toimitusketjujen häiriöihin varautuminen. Tulevaisuusselonteossa kuvatut systeemiset taloudelliset, yhteiskunnalliset, geopolittiset ja ympäristölliset riskit vaikuttavat ruokajärjestelmäämme ja huoltovarmuuteemme jo nyt, mutta useiden ennusteiden mukaan kiihtyvällä tahdilla lähitulevaisuudessa. Vaikka Suomi on maailman pohjoisin maatalousmaa, kattaa kotimainen ruoantuotanto tällä hetkellä noin 80 prosenttia kulutuksesta. Sen sijaan maatalouden tuotantopanosten, kuten lannoitteiden, energian, valkuaisrehuraaka-aineiden ja koneiden komponenttien, osalta omavaraisuus on pieni. Myös ulkomaisen työvoiman osuus on tietyillä maa- ja puutarhatalouden tuotannonaloilla jo nyt suuri, ja riippuvuus ulkomaisesta työvoimasta voi tulevaisuudessa yleisesti kasvaa. Selonteossa ei tunnisteta kaikilta osin riittävästi sitä, että lähellä tuotettavien raaka-aineiden lisäksi suomalainen ruokajärjestelmä on riippuvainen maailmalta saatavista tuotantopanoksista. Monipuolinen raaka-aineiden ja kauppakumppanien valikoima sekä kansainväliset kuljetusketjut voivat olla tapa hajauttaa riskiä alueellisista häiriöistä. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että kriisinkestävä kotimainen ruokajärjestelmä voi kuitenkin rakentua vain kannattavan kotimaisen alkutuotannon varaan.

Ruoan kansainvälisen kaupan ennustetaan kasvavan tulevaisuudessa, koska ruoan tuotanto ja kulutus eroavat entistä enemmän maantieteellisesti toisistaan. Sääntöperusteinen maailmantalous voisi luoda toimiville kansainvälisille elintarvikemarkkinoille kestävä perustan. EU:n elintarvike- ja juomateollisuus on Euroopan suurin teollisuuden ala ja maailman suurin elintarvikeviejä. Yhdysvallat on EU:n toiseksi suurin elintarvikkeiden ja juomien vientikohde ja olennainen kumppani. Kiina on myös keskeinen toimija ruokamarkkinoilla niin ostajana kuin raaka-aineiden myyjänä. Eurooppalaiset ruokaketjun toimijat ovat keskimäärin alttiimpia geotalouden muutoksille, koska EU on suhteessa muihin alueisiin avoimempi kaupalle ja riippuvaisempi energiasta, raaka-aineista ja teknologiasta. Selonteon mukaan Suomen tulee skenaarioista riippumatta pyrkiä vahvistamaan ja kehittämään kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää ja vaikuttamaan aktiivisesti kansainväliseen sääntelyyn ja standardeihin sekä EU-sääntelyyn. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää näitä tavoitteita kannatettavina ja toteaa, että myös Suomessa alkutuottajien ja ruoka-alan yritysten on jo ollut tarpeen osaltaan sopeutua siihen, että sääntöperusteisuus heikkenee, protektionismi lisääntyy sekä äärimmäiset sääilmiöt yleistyvät.

Kuten selonteossa todetaan, on maa- ja metsätalous suoraan ekosysteemipalveluihin perustuvaa liiketoimintaa, jonka sietokykyä tuholaisille ja sään ääri-ilmiöille monimuotoiset ja hyväkuntoiset ekosysteemit tukevat. Uhkina on nostettu vahvasti esille luonnonvarojen rajallisuus ja ylikulutus. Ympäristö-, luonto- ja ilmastoriskejä ennaltaehkäisevät toimet korostuvat selonteossa kaikissa skenaarioissa, ja erityisesti nousee esiin elinvoimaisen luonnon ja puhtaiden vesien merkitys Suomen huoltovarmuuden kannalta. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että Suomi on harvaan asuttu maa, jossa on runsaat luonnonvarat. Suomalaisen ruokajärjestelmän kestävyys arvioinnissa vahvuuksia ovat muun ohella runsaat vesivarat, eläinanti-bioottien tai kasvinsuojeluaineiden vähäinen käyttö ja metsämaan osuus peltojen ympärillä. Suomella on myös erinomaiset mahdollisuudet toimia tulevaisuudessa kokoaan suurempana ruokaturvan tuottajana ja kasvattaa elintarviketuotantoaan, kun ilmastomuutos vaikuttaa tuotanto-olosuhteisiin globaalisti. Peltoihin sitoutuvan hiilen lisäämiseen tähtäävä hiiliviljely voi myös olla mahdollisuus lisätulojen saamiseen tuottajille. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että hallitus on sitoutunut suomalaisen ruokajärjestelmän

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp

kestävyyden parantamiseen ja ruokaviennin kaksinkertaistamiseen vuoteen 2031 mennessä. Suomen tulevaisuusvalmiuden kannalta on olennaista tunnistaa, että riippumatta muista samanaikaisista kriiseistä ilmastonmuutos etenee jo, vaikka sen lopputulos ei olekaan vielä varma.

Ilmastonmuutos, luontokato, ympäristön saastuminen ja kiertotalous nousevat varsin kattavasti esille kaikissa skenaarioissa. Myös eläin- ja kasvitauteihin liittyvät riskit mainitaan selonteossa. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo kuitenkin, että yhteisen terveyden näkökulma, toisin sanoen ihmisten terveyden kytkeytyminen eläinten ja yhteisen ympäristömme terveyteen, olisi voitu nostaa voimakkaammin esiin selonteossa. Esimerkiksi antibioottiresistenssi, zoonoosit ja mikromuovien vaikutukset ihmisten terveyteen sekä näiden vaikutukset skenaarioiden sisältöihin jäävät varsin vähäiselle huomiolle. Erityisesti kotieläintilojen koon globaali kasvu on riski ihmisten terveydelle eläinperäisten pandemioiden sekä antibiooteille resistenssien bakteerien kehittymisen mahdollisuuden vuoksi. Myös eläinten terveyden kannalta tärkeän kuiviketurpeen saatavuuden vaikeutuminen turpeennoston loppuessa voi lisätä antibioottien käyttöä ja siten antibioottiresistenssiä.

Globaalien muutostekijöiden lisäksi Suomen maatalouden tulevaisuuteen, ruokaturvaan ja huoltovarmuuteen vaikuttavat myös paikalliset muutostekijät, joista tärkeimmät ovat Suomen peltomaan viljavuuden lasku, lannoitetuotannon turvaaminen ja kierrätysravinteiden kehittäminen kasvien tarpeiden mukaisesti. Peltomaan viljavuuden lasku on Suomessa yksi keskeisiä ruokaturvan riskitekijöitä. Viljavuusfosfori on laskenut koko 2000-luvun ja alhaisten fosforipitoisuusluokkien nopea kasvu on huolestuttavaa. Fosforiviljavuus vaikuttaa sadontuottokykyyn. Kun viljavuusluokka laskee välttävään tai huonompaan, sitä on nykyisillä sallituilla fosforimäärillä erittäin vaikea nostaa. Lisäksi muutokset ilmastossa vaikuttavat myös maan kasvukuntoon. Peltujen vesitalouden turvaamiseksi muuttuvassa ilmastossa on tarve siirtyä kohti kokonaisvaltaista vesienhallintaa, sillä vaikka maaperä keskimäärin kuivuu ilmastonmuutoksen seurauksena, tulevat sateet entistä rankempina ja rankkasateet yleistyvät. Kansallisesta näkökulmasta ilmastonmuutos korostaa monipuolisen peltorakenteen ja maaperän, eli niin kivennäismaan kuin eloperäisen maan, merkitystä sään ääri-ilmiöihin varautumisessa.

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että kotimainen lannoitteiden tuotanto, mukaan lukien vähähiiliset lannoitteet ja kierrätysravinteista peräisin olevat lannoitteet, vähentävät riippuvuutta lannoitteiden tuonnista, edistävät kiertotalouden liiketoimintamalleja sekä alentavat mahdollisesti viljelijöiden kustannuksia. Maataloudessa ravinteiden kierrätys on osa kestävästä kehitystä ja tulevaisuuden ravinneratkaisuja. Kun kyse on ruoantuotannosta, kierrätysravinteita tulee kehittää agronomisin perustein, kasvien tarpeiden mukaisesti. Haasteena on löytää sivu- ja jätevirtoja, joissa on tarpeeksi ravinteita ja jotka eivät sisällä haitta-aineita, kuten raskasmetalleja tai lääkkeitä. Kierrätyslannoitteiden käyttö ja kiinnostus on toistaiseksi ollut melko maltillista tavanomaisessa tuotannossa, missä potentiaalia olisi isommille volyyymeille. Suomessa lannoiteomavaraisuutta on mahdollista parantaa panostamalla kotimaiseen typpilannoitteiden tuottamiseen, edistämällä kierrätyslannoitteiden käyttöä sekä käyttämällä kerääjäkasveina typensitojakasveja, kuten palkokasveja, viljelykierroissa. Palkokasvien viljelyn lisäyksellä voisi myös edistää proteiiniomavaraisuutta.

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että erilaisiin haasteisiin ja uhkakuviin varautumisessa avainasemassa on ruokajärjestelmien monimuotoisuus ja alueellinen hajautus. Ruoantuotannon alueellinen erikoistuminen sekä suuret tilakoot lisäävät ruokajärjestelmien haavoittuvuutta. Ruokaturvan kannalta alueellisesti hajautettu tuotanto on monet riskitekijät huomioon ottaen iskunkestävämpi ratkaisu, kun samalla pyritään alueelliseen omavaraisuuteen myös tärkeimpien tuotantopanosten, kuten lannoitteiden ja energian, osalta. Selonteossa korostetaan energiamurroksen merkitystä, mutta ruokahuollon ja ruokaturvan näkökulmasta tulee myös tarkastella, miten mahdollisen energia- tai polttoainepulan vaikutuksia elintarviketuotantoon, logistiikkaan ja varastointiin voidaan ehkäistä. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että kriisivarautuminen edellyttää käytännössä erillisiä toimenpiteitä energijärjestelmän ja ruokaketjun yhteensovittamiseksi. Kotimaisten polttoaineiden polttoon perustuva hajautettu lämmöntuotanto on alueellisesti edelleen tärkeä, ja polton mahdollistavan infrastruktuurin säilyttäminen on keino varautua poikkeustilanteisiin. Alueellinen hajautus mahdollistaa myös tehokkaamman ravinteiden kierrätyksen tuotannon ja kulutuksen välillä. Myös eläintilojen lannan ravinteet voidaan hyödyntää tehokkaammin, kun kasvintuotanto ja eläintuotanto tapahtuvat lähietäisyydellä.

Suomessa keskivertoruokavaliossa lähes 70 prosenttia proteiinista on eläinperäistä. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että ruoantuotanto ja elintarvikkeiden jalostus edellyttävät Suomessa sekä eläin- että kasvituotannon mahdollisuuksien hyödyntämistä laajasti. Ilmastonmuutoksen seurauksena eläintuotannon painopiste voi Suomen runsaiden vesivarojen ansiosta ja laidunkauden pidentyessä siirtyä pohjoisemmaksi, mikä voi tuoda suomalaiselle eläintuotannolle kilpailuetua kansainvälisesti. On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon myös kuluttajien muuttuvat arvot sekä vastuullisuuden ja kestävyysvaatimukset. Kasviproteiinien käyttöä lisäämällä ja uusia vaihtoehtoisia proteiininlähteitä kehittämällä voidaan luoda ympäristö- ja terveyshyötyjä, sekä vähentää riskejä eläinperäisille pandemioille ja antibioottiresistenssin kehittymiselle, ja siten parantaa ruokajärjestelmän iskunkestävyyttä. Erityisesti viljeihin kortteihin varautumisen kannalta uusien ruoantuotantoteknologioiden kehitys on keskeistä. Solumaataloudessa käytetään soluviljelytekniikoita tuottamaan maatalouden tuotteita, ja siinä on mahdollista hyödyntää ravinteina elintarviketuotannon, maatalouden tai metsätalouden sivuvirtoja.

Yhteiskunnallisen vakauden ja alueellisen elinvoiman vahvistaminen

Selonteossa nousevat esiin myös yhteiskunnallisen polarisaation ja demokratian haasteet. Maa- ja metsätalousvaliokunnan toimialan kannalta korostuu tarve tukea yhteiskunnallista vakautta vahvistamalla maaseudun elinvoimaa ja osallisuutta. Keskitetty talous-, rahoitus- ja palvelujärjestelmä ei tällä hetkellä tue näitä tavoitteita. Valiokunta korostaa, että asuttu maaseutu on myös turvallisuuskysymys. Selonteossa tarkasteltujen muutostekijöiden taustalla on globaaleja ilmiöitä, joiden vaikutukset saattavat kuitenkin olla alueellisesti hyvin erilaisia. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että skenaarioita tarkasteltaessa tunnistetaan alueelliset erot skenaarioiden vaikutuksissa eri puolilla Suomea sekä paikallisten toimien ja eri väestöryhmien roolit ja vaikutusmahdollisuudet. Tärkeää on myös eri ryhmien osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen.

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp

Valiokunnan saamassa selvityksessä on nostettu esiin, että selonteossa usein mainittu kestävyysmurros luo myös ristiriitoja ja oikeudenmukaisuuteen liittyviä kysymyksiä, joita tulisi käsitellä laajemmin. Selonteossa todetaan, että energiamurros ja erityisesti hajautetut energiajärjestelmät lisäävät hyvinvointia paikallistasolla. Energiamurros voi kuitenkin myös luoda paikallisia jännitteitä ja ristiriitoja, joihin on syytä varautua jo ennalta. Suomessa esimerkiksi energiamurroksen investoinnit näyttävät keskittyvän rannikkoseuduille ja länteen, kun taas Itä-Suomen kehityksessä on useita haasteita. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että energiainvestointeja tehdään myös Itä-Suomessa. Energiamurroksella ja vetytalouden siirtymällä on toteutuessaan konkreettisia vaikutuksia maankäyttöön ja siten myös maanomistajiin ja omaisuudensuojaan. Perus- ja ihmisoikeudet sekä yhdenvertaisuus mainitaan selonteossa useissa yhteyksissä, ja ne kattavat myös omaisuudensuojan ja alueellisen yhdenvertaisuuden. Maanomistuksen oikeudellinen vakaus ja suoja ovat välttämättömiä investoinneille ja taloudelliselle kehitykselle. Myös työntekijöiden suojeleminen ja elinkeinovapaus ovat keskeinen osa perus- ja ihmisoikeuksia.

Maa- ja metsätalousvaliokunta nostaa esiin erityisesti metsätalouden merkityksen aluetalouden ja erityisesti itäisen Suomen elinvoiman ja asuttuna pitämisen kannalta. Metsätalous perustuu kotimaisiin tuotantopanoksiin ja laajoihin arvoketjuihin, jotka luovat työtä ja toimeentuloa koko maassa sekä vahvistavat huoltovarmuutta. Uusiutuvista raaka-aineista valmistettujen tuotteiden aseman parantaminen maailmanmarkkinoilla vahvistaa myös suomalaisen metsäsektorin kehittymistä. Puupohjaisten tuotteiden asema vientituotteena on Suomessa tälläkin hetkellä merkittävä, noin 16,8 prosenttia tavaraviennin arvosta. Se voi kasvaa edelleen uusien innovatiivisten tuotteiden ja pakkausratkaisujen sekä sahatavaran jatkojalosteiden myötä. Metsäbiotalouden tiedepaneeli on selvityksissään osoittanut, että metsäbiotalouden tuottama arvonlisä on kaksinkertaistettavissa nostamalla Suomessa tuotettavien ja Suomesta vietävien tuotteiden jalostusastetta lisäämättä kuitenkaan hakkuuvolyymiä.

Puurakentamisella voidaan vahvistaa kestäväää biotaloutta ja edistää vihreää siirtymää. Rakennuksen vähähiilisyyden sääntelyllä on mahdollista ohjata suurta osaa vuosittain tapahtuvasta rakentamisesta siten, että rakennusten elinkaaren vähähiilisyys paranee sekä rakennusmateriaalien että rakennuksessa kulutetun energian osalta. Puu kotimaisena, paikallisena, uusiutuvana ja ympäristöystävällisenä rakennusmateriaalina tarjoaa mahdollisuuksia kasvihuonepäästöjen vähentämiseen rakentamisen sektorilla. Puurakentamisella metsäbiotalouden arvonlisää voidaan nostaa lisäämättä hakkuita, jos metsäsektorin raaka-aineiden pää- ja sivuvirtoja otetaan nykyistä tehokkaammin käyttöön myös rakentamisen tuotteisiin. Maa- ja metsätalousvaliokunta kannustaa rakennusteollisuutta lisäämään puurakentamista.

Suomalaisessa metsätaloudessa on tulevaisuusvalmiuden näkökulmasta olennaista varautua siihen, että pitkällä aikavälillä ilmastonmuutos lisää metsätuhoja etenkin ikääntyvissä metsissä. Esimerkkejä hyönteis- ja sienituhoista, myrskytuhoista sekä kuivuuden ja metsäpalojen vaikutuksista on jo havaittu Euroopassa ja muilla mantereilla. Metsien sopeutumista ilmastonmuutokseen voidaan parantaa aktiivisella metsänhoidolla, joka tukee sekapuustoisuutta, puiden hyvää kasvua ja elinvoimaisuutta. Lisäksi on tärkeää varautua muuttuvaan ilmastoon metsänjalostuksessa muun muassa painottamalla laajaa mukautumiskykyä ja karsimalla

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp

jalostusaineistoista tuhoille alttiit yksilöt. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että metsien kasvua vahvistavat toimet ovat omiaan vahvistamaan myös hiilinieluja.

Koulutuksen ja osaamisen kehittäminen

Useissa tulevaisuusselonteon skenaarioissa ja hallituksen selonteon pohjalta tekemissä huomioissa korostuu koulutuksen ja osaamisen kehittämisen merkitys. Koulutus, osaaminen ja TKI-toiminta nousevat esiin varautumisessa niin Yhteistyön maailma-, Teknojättien maailma- kuin Blokkien maailma 2045 -skenaarioihin. Varautumisessa Murtuva maailma 2045 —skenaarioon on osaamisen rinnalle nostettu myös sivistyksen vahvistaminen osana henkistä kriisinsietokykyä. Väestön koulutus- ja osaamistason nosto sekä tieteen aseman vaaliminen onkin tunnistettu skenaarioista riippumatta erityistä huomiota vaativiksi asioiksi. Selonteossa todetaan, että taloudellinen liikkumatila, turvallisuus sekä korkea koulutus- ja osaamistaso vahvistavat kestävä ja kriisinsietokykyistä yhteiskuntaa.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä on pidetty panostuksia oppimiseen ja koulutusjärjestelmään tärkeinä, mutta korostettu myös, että koulutustason nosto ei ole sama asia kuin osaamistason nosto. Koulutustaso liittyy virallisiin tutkintoihin, kun taas osaamistaso kattaa myös työuran aikana kertyneen ja hankitun tosiasiallisen osaamisen. Koulutustasoja eri maiden välillä tarkasteltaessa on otettava huomioon, että esimerkiksi suomalainen ammatillinen koulutus on kansainvälisesti tarkasteltuna korkeatasoista. Kuten selonteossa todetaan, tulee koulutusjärjestelmän ja jatkuvan oppimisen vastata muuttuvan toimintaympäristön tarpeisiin. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että koulutus- ja osaamistasoa tulee vahvistaa myös luonnonvara-aloilla. Työvoiman saatavuus erityisesti huoltovarmuuskriittisillä toimialoilla pitää pystyä turvaamaan.

Selonteossa korostetaan, että tutkimustoiminnan riittävät resurssit ja taso tulee turvata tulevaisuuden monialaisiin tarpeisiin. Koska EU-rahoituksen roolin voi edelleen ennakoida kasvavan, on kansallisen vastinrahoituksen jatkaminen ja kasvattaminen tärkeää EU-rahoituksen vivuttamiseksi. TKI-rahoituksella ja sen ohjaamisella on keskeinen merkitys vastattaessa edellä käsiteltyihin ruokajärjestelmän ja metsäbiotalouden tulevaisuuden haasteisiin. Tutkimuksen avulla voidaan kasvattaa metsäbiotalouden arvonlisää ja parantaa resurssitehokkuutta esimerkiksi kiertotalouden ratkaisulla. TKI-rahoitus uusien ruoantuotantotapojen ja elintarvikkeiden kehittämiseen voi puolestaan toimia kannustimena kestävämmälle ruoantuotannolle. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että kotimaista raaka-aineomavaraisuutta on parannettava myös kehittämällä ja jalostamalla elintarvikekäyttöön soveltuvia kasvilajeja sekä panostamalla ruokainnovaatioiden jatkojalostukseen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp

Helsingissä 11.2.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Hallituksen tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa on tilannekuvassaan ja skenaariohahmotelmissaan hyvin tunnistanut myös maa- ja metsätalouden toimintaan liittyviä uhkia, riskejä ja mahdollisuuksia sekä Suomen vahvuuksia. Maailma on tilanteessa, jossa sekä kansainvälisen järjestyksen että ympäristön tilan kehittyminen tuo tulevaisuudelle todella merkittäviä epävarmuuksia. Erialaisten kehityskulkujen hahmottaminen ja niiden mukaisiin tilanteisiin varautuminen on viisasta politiikkaa.

Selonteossa ja valiokunnan lausunnossa on hyvin kuvattu ilmaston kuumenemisen ja luontokadon etenemisen vaikutuksia maataloudelle ja laajemmin Suomen luonnolle, sen tarjoamille ekosysteemipalveluille ja luonnonvaroille. Samoin selonteossa on tunnistettu miten tilannetta voidaan parantaa pyrkimällä torjumaan ilmaston kuumenemistä ja monimuotoisuuden hupenemista.

Emme kuitenkaan voi allekirjoittaa valiokunnan lausuntoa siltä osin, kun siinä korostetaan polttoon perustuvan energiantuotannon ja eläinperäisen ruoantuotannon merkitystä tulevaisuudessa. Eläinperäiseen ruoantuotantoon tai turpeen käyttöön ripustautuminen ei ole kestävää politiikkaa, ja se on myös ristiriidassa niin Suomen ilmasto- ja luontotavoitteiden kuin ympäristöllisten riskien hallinnan kanssa.

On muistettava, että turpeen käytön radikaali väheneminen johtuu ennen kaikkea turpeen raskaista ilmastovaikutuksista. EU:n päästökaupan myötä turpeen hinta on muuttunut kannattamattomaksi. Turpeen hinnan aktiivinen kompensointi julkisilla rahoilla on ristiriidassa ilmaston kuumenemisen hillinnän kanssa. Huoltovarmuuden näkökulmasta Suomi on lisännyt energiaomavaraisuuttaan nimenomaan lisäämällä päästöttömiä ja polttoon perustumattomia teknologioita.

Eläinperäisen ruoantuotannon vähentämiselle ja kasvipohjaisen ruoantuotannon lisäämiselle on laajat perusteet niin ilmaston ja luonnon kuin talouden, huoltovarmuuden ja kansanterveyden kannalta. Kasvipohjaisella ruoalla on selvitysten mukaan myös merkittävää vientipotentiaalia, mikä tulisi tunnistaa nykyistä paremmin. Kasvipohjaisen ruoantuotannon lisääminen ja potentiaalin saaminen käyttöön vaatii työtä ja resursseja. Nykyiset maatalouden tukijärjestelmät rakentuvat pitkälti eläinperäisen tuotannon tukemisen pohjalle. Kasvipohjaisen ruoantuotannon kasvattamisen edellytyksien parantaminen tarkoittaa toimia koko ruokaketjun läpi tutkimuksesta ja kasvinjalostuksesta tukijärjestelmiin, tuotekehitykseen ja julkisiin hankintoihin.

Maailma on polulla, joka tarkoittaa paitsi suuria epävarmuuksia myös vaatimusta kokonaisvaltaisen kestävyysmurroksen hallitusta läpiviemisestä. Ekokriisien vaikutusten minimointi edellyttää merkittäviä muutoksia kaikkialla, myös ruoan- ja energiantuotannossa.

Valiokunnan lausunto MmVL 1/2026 vp
Eriävä mielipide

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 11.2.2026

Tiina Elo vihr
Veronika Honkasalo vas